

Milieu-effectrapportage

wat kunnen natuurbeschermers er mee

PIETER PEL EN WOUTER VAN DER WULP

Het algemene rijksbeleid t.a.v. de duinen is het tegengaan van verdroging en het verminderen van oppervlakte-infiltratie. Aan de andere kant stijgt het waterverbruik met 2,5% per jaar en komen de waterleidingbedrijven in de knel. Daarom worden allerlei uitbreidingsplannen ontwikkeld, die zeker ook voor duinliefhebbers van belang zijn. Bij meerdere van deze plannen zijn de bedrijven verplicht een milieu-effectrapport te maken.

Sinds 1987 is het verplicht een milieu-effectrapport (MER) op te stellen voor grootschalige projecten die mogelijk milieuschade opleveren. Waar vroeger natuur- en milieubelangen niet boven tafel kwamen, krijgen ze nu dankzij zo'n MER een duidelijke plaats in de besluitvorming. Een MER moet de overheid helpen een goed afgewogen besluit te nemen. Voor de duinen praten we dan over een besluit op grond van de Grondwaterwet. Bedrijven die grondwater willen winnen of water willen infiltreren in de duinen, moeten een vergunning aanvragen. De Grondwaterwet regelt hoe dat moet. De bedrijven die zo'n vergunning willen hebben, moeten als het om meer dan 5 miljoen m³ water per jaar gaat, ook een MER maken.

Waar gebeurt het al

Momenteel wordt er voor diepinfiltratie in zowel Zuid-Kennemerland als in Zuid-Holland West een MER opgesteld. Voor beheersplannen van de duinen is de opstellen van een MER niet noodzakelijk, maar voor het Beleidsplan Drink- en Industrie-watervoorziening van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) is een MER wel verplicht. Dit beleidsplan gaat de grote lijnen van de drinkwatervoorziening van Nederland voor de komende dertig jaar aangeven en de procedure voor de opstelling van een MER is al begonnen. Hoewel het gewicht van een MER in de besluitvorming niet overschat moet worden, lijkt het toch belangrijk dat natuurliefhebbers de ontwikkelingen kritisch volgen. Er is reden te denken dat er meer en meer naar hen geluisterd zal worden. Het is immers de bedoeling van VROM dat de drinkwaterbedrijven zich verder zullen ontwikkelen tot milieubedrijven. De vereniging van waterleidingbedrijven (VEWIN) maakt nu een milieubeleidsplan en een waterbesparingsplan. In velerlei opzicht gaan de belangen van waterleidingbedrijven en milieu-organisaties al gelijk op. Echter o.a. bij hun activiteiten in de duinen zijn er ook nog tegenstellingen. De waterleidingbedrijven streven er naar om drinkwater van de hoogste kwaliteit te leveren, maar we kunnen niet verwachten dat ze één, twee,

drie precies zo gemotiveerd zullen zijn voor bijvoorbeeld natuurbehoud en voor waterbesparing. De tekenen voor de verdere toekomst zijn echter hoopvol, zolang wij allen de politiek en de bedrijven blijven stimuleren.

Wat kan de burger doen

Je kan natuurlijk door je mening bekend te maken op allerlei manieren invloed proberen uit te oefenen op overheidsbesluiten. Je kunt altijd de heren en dames politici aanschrijven of vragen om een persoonlijk gesprek, danwel pogen aandacht in de pers te krijgen. Maar daarnaast zijn er ook de formele inspraak- en beroepsmogelijkheden. Dat geldt zowel in verband met de grondwaterwet, als in verband met een MER. In het volgende willen we wat meer inzicht geven in de inspraakmogelijkheden bij een mogelijk MER voor oppervlakte-infiltratie in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Een groep studenten bij de vakgroep milieukunde van de Universiteit van Amsterdam heeft in samenwerking met het bedrijf onderzocht wat een MER in dit geval zou moeten inhouden.

Het voorbeeld

Gemeentewaterleidingen Amsterdam (GWA) wil de maximale drinkwaterproductie in de duinen verhogen van 70 naar 83 miljoen m³ per jaar en wel door intensivering van de bestaande oppervlakte-infiltratie.

Hoewel de destijds aanlegde infiltratiewerken ontworpen waren voor een productie van 83 miljoen m³ per jaar moet nu toch een vergunningenprocedure worden doorlopen in verband met de nieuwe Grondwaterwet. Momenteel wordt nog bij de Raad van State uitgevochten of er een MER gemaakt moet worden naast de vergunningaanvraag. GWA en de Provincie Noord-Holland zijn het niet eens over de interpretatie van overgangsbepalingen in de Grondwaterwet. Wat er gaat gebeuren, als de Raad van State vindt dat er een MER moet komen, kunt u zien in het bijgevoegde schema.

De procedure

Er bestaan twee momenten in de procedure waarbij inspraak mogelijk is:

- na publicatie van de startnotitie,
 - na publicatie van het milieu-effectrapport.
- Indien uw reactie op de startnotitie over de gewenste richtlijnen voor het MER vroegtijdig ingestuurd is, dan neemt de Commissie milieu-effectrapportage (Cmer) die nog mee in het opstellen van haar adviesrichtlijnen. Tegelijkertijd met de bekendmaking van het MER wordt ook de vergunningaanvraag en het rapport

Een overzicht van de procedures die moeten worden doorlopen bij het aanvragen van een vergunning voor het uitbreiden van de waterwinning; tevens aangegeven zijn de inspraakmogelijkheden.

Milieu-effectrapport				Vergunningverlening ex. art. 14 Grondwaterwet			
Termijn	Initiatiefnemer	Bevoegd gezag	Anderen	Initiatiefnemer	Bevoegd gezag	Anderen	Termijn
2 mnd.	Startnotitie	Bekendmaking					
			Inspraak				
			Advies richtlijnen Cmer				
3 mnd.	Overleg						
		Richtlijnen					
	Opstellen en indienen MER			Opstellen en indienen vergunningaanvraag			
6 wkn.		Beoordeling MER					
2 mnd. + rapportage-tijd TCGB						Rapport TCGB	
		Bekendmaking MER			Bekendmaking aanvraag en rapport TCGB		
1 mnd.			Inspraak			Inspraak	1 mnd.
			Openbare zitting			Openbare zitting	
1 mnd.			Toetsingsadvies Cmer			Advies prov. grondwatercie	1 jr. + 1 mnd. (+max. 2 jr.)
		Evaluatie milieu-effect			Beschikking GS en bekendmaking beschikking		
				Kroonberoep		Kroonberoep	30 dgn.

van de Technische Commissie GrondwaterBeheer (TCGB) bekendgemaakt. De inspraak op grond van de Grondwaterwet wordt gecombineerd met die voor het MER. De tweede inspraakmogelijkheid is dus de gelegenheid om naast uw commentaar op het MER ook uw mening te spuien over de vergunningaanvraag.

Nadat de beschikking door Gedeputeerde Staten (GS) aangaande de vergunning bekend gemaakt is, zijn de (officiële) mogelijkheden om invloed uit te oefenen nog niet voorbij. Allereerst kun je als milieugroep tegen de beslissing van GS binnen dertig dagen TwK-beroep aantekenen (Tijdelijke Wet Kroongeschillen, in het schema staat Kroonberoep). Dan zal de Raad van State zich erover gaan buigen. Bovendien kan men proberen de Gemeenteraad van Amsterdam (de baas van GWA) ertoe te bewegen om, ondanks de vergunningverlening, de productieverhoging toch achterwege te laten. Men zal dan flinke steun van de publieke opinie nodig hebben.

Als laatste is het bevoegd gezag (de provincie Noord-Holland dus) verplicht een evaluatie van de milieugevolgen te maken nadat de intensivering van de infiltratie heeft plaatsgevonden. Aan de hand daarvan kunt u aandringen op het voorschrijven van verdergaande verzachtende maatregelen. Als de milieu-effecten erger zijn dan voorspeld, kan GS dat zonder meer doen. Ook kunt u dan pleiten voor intrekking van de vergunning door Gedeputeerde Staten. Dat kan GS echter niet zomaar.

Het rapport

Om een indruk te geven van waarop gelet moet worden bij de inspraak, werken we het voorbeeld van GWA wat verder uit.

In het rapport moet de doelstelling en de noodzaak van de voorgenomen activiteit worden beschreven. Bij GWA gaat het in dit geval om de uitbreiding van de productie met 13 miljoen m³ water per jaar. De VEWIN gaat er in zijn komende milieuplan al van uit dat 10% waterbesparing ten opzichte van

de eerdere schattingen voor 2000 mogelijk is. De Stichting Natuur en Milieu meent dat 25% waterbesparing technisch mogelijk is. Als je die percentages uitrekent voor GWA dan blijkt, dat je bij 25% besparing zelfs in 2005 nog geen uitbreiding van de capaciteit nodig hebt. Bij 10% waterbesparing zou je in 2000 slechts drie miljoen m³ extra nodig hebben (bij huidig voorzieningsgebied). Hierop zou u in uw inspraak kunnen wijzen.

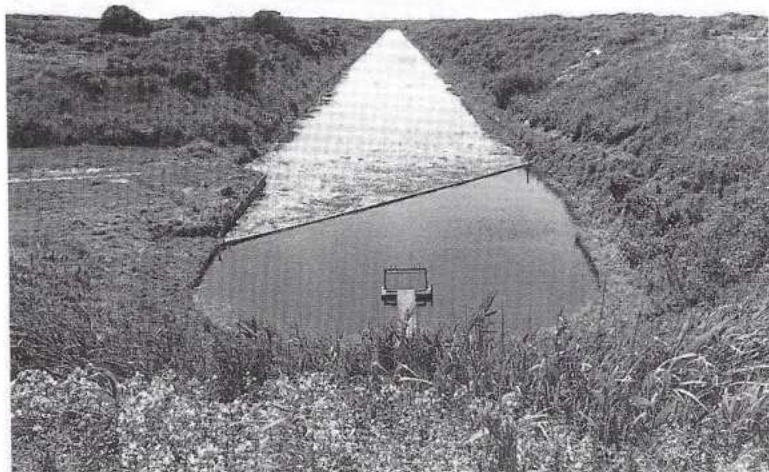
De alternatieven

In het rapport moeten alle redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven behandeld worden. In ieder geval moeten het nulalternatief en het "meest milieuvriendelijke alternatief" opgenomen worden.

Het nulalternatief is het alternatief waarbij de voorgenomen activiteit niet plaatsvindt. In dit geval gaat het om een beschrijving van de natuur en het milieu op dit moment, om daartegenover de effecten van de voorgenomen activiteit en de andere alternatieven af te kunnen wegen. Het nulalternatief vormt het referentiekader voor de beoordeling van de andere alternatieven.

Het meest milieuvriendelijk alternatief is vooral bedoeld om een vergelijk te hebben waartegen de effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor afgewogen kunnen worden. Zelden wordt dit alternatief als zodanig uitgevoerd. Uit onderzoek van bureau Berenschot, gedaan in opdracht van de Evaluatiecommissie MER, blijkt dat het meest milieuvriendelijke alternatief altijd het minst wordt uitgewerkt en dat er niet serieus over wordt nagedacht. Er is blijkbaar publieke inspraak nodig om aandacht voor milieuvriendelijke alternatieven op te eisen.

In het meest milieuvriendelijke alternatief van GWA moeten zeker zaken als verhoging van de waterprijs, bemetering, voorlichting e.d. opgenomen worden om tot waterbesparing te komen. Tevens valt te denken aan gemeentelijke voorschriften bij stadsvernieuwing en nieuwbouw voor de in-

Het Van Limburg-Stirumkanaal, waarmee grondwater wordt onttrokken aan de Luchterduinen bij De Zilk (foto: Piet Veel)

stallatie van waterbesparende apparatuur. Tenslotte gaat het hier om dezelfde "baas", het gemeentebestuur van Amsterdam. In het meest milieuvriendelijke alternatief zal waterbesparing een belangrijke plaats moeten innemen.

Natuurlijk zullen ook andere alternatieven een plaats in het MER moeten krijgen. Het ligt voor de hand, dat gekeken wordt of GWA niet ergens anders kan uitbreiden en/of op een andere wijze. De alternatieven die redelijkerwijze in beschouwing moeten worden genomen zijn uitbreiding van de Loenderveense Plas, directe zuivering zonder reservoir en diepinfiltratie.

De Loenderveense Plas

GWA heeft nog een drinkwaterproductieplaats, nl. in de buurt van Loosdrecht waar kwel- en oppervlaktewater in de Loenderveense plas wordt verzameld. Om tot de gewenste drinkwaterkwaliteit te komen wordt behalve Amsterdam-Rijn-Kanaal-water ook kwelwater uit de Bethunepolder gebruikt. Deze polder ligt bijzonder diep en trekt water weg uit het omliggende gebied. Het nabijgelegen natuurgebied Noorderpark in de provincie Utrecht wordt hierdoor aangetast door verdroging. Om dit te voorkomen wordt eraan gedacht om de Bethunepolder weer onder water te zetten. Bij de afweging tussen een uitbreiding van de oppervlakte-infiltratie in de duinen en de Loenderveense plassen gaat het dus om "twee kwaden". In het MER zal zowel de toestand beschreven moeten met de onttrekking van water uit de Bethunepolder als met de polder onder water.

Directe zuivering

Nadelen zijn er bij directe zuivering zonder buffer tussen bron en consument genoeg. De drinkwaterwereld benadrukt de verhoogde gezondheidsrisico's. Het ontbreken van voorraadvorming maakt dat er geen oplossing is als het rivierwater door vergiftiging tijdelijk ongeschikt is als bron voor drinkwaterproductie. Verder neemt de hoeveelheid zuiveringsslib en afvalstoffen toe, evenals het gebruik van energie. Vanuit andere aspecten is het echter een relatief milieuvriendelijke productiemethode en moet daarom zeker in het MER meegenomen worden. Directe zuivering kan op verschillende locaties plaatsvinden.

Diepinfiltratie

Diepinfiltratie is een techniek waarbij water diep in de bodem wordt geïnfiltreerd en ook weer van grote diepte opgepompt. Deze techniek moet in ieder geval in het MER worden opgenomen. De milieu-effecten zijn niet geheel bekend, maar het MER diepinfiltratie WLZK kan u een indruk geven, zodra het uit is. Duidelijk is dat de effecten in vergelijking met oppervlakte-infiltratie minder drastisch zijn. De natte duinvalleien worden niet of nauwelijks aangetast.

Het grote vraagteken is de invloed op de diepe waterlagen in de bodem. Belangrijk is dus ook de mate van voorzuivering van het te infiltreren water. Dat kan echter zowel in als buiten de duinen. In uw inspraak kunt u aandringen op het opnemen van een alternatief buiten de duinen met zo ver mogelijk voorgezuiverd infiltratiewater.

Combinatie-alternatieven

GWA maakt gebruik van het zogenaamde MODFLOW-model om de invloed van een vergroting van de infiltratie op de grondwaterspiegel in de duinen te bepalen. Uit dit model blijkt dat een uitbreiding met 13 miljoen m³ per jaar de grondwaterspiegel sterk zal verstoren. Dit leidt tot grote schade aan de ecosystemen in het zogenaamde voorraadgebied. Dit MODFLOW-model wijst echter ook uit dat een extra infiltratie van 7 miljoen in plaats van 13 miljoen m³ per jaar een veel minder groot effect heeft dan de 70 miljoen m³ per jaar waarover het GWA nu beschikt. Dit gegeven kan genoeg zijn voor GWA en provincie om tot overeenstemming te komen over 7 miljoen extra oppervlakte-infiltratie en 6 miljoen productieverhoging op andere wijze. Combinaties van oppervlakte-infiltratie en diepinfiltratie en van oppervlakte-infiltratie en directe zuivering moeten in het MER opgenomen worden.

Hoewel de vergunningaanvraag door GWA nog van 13 miljoen uitgaat, laat GWA weten dat hun huidige beleid erop gericht is de oppervlakte-infiltratie slechts met circa 7 miljoen m³ te intensiveren.

Slot

In dit artikel hebben we u enig inzicht willen geven in uw mogelijkheden om invloed uit te oefenen op de ontwikkelingen rond duinbehoud, drinkwatervoorziening en milieu-effectrapportage. Wilt u, te zijner tijd, bij inspraak op plannen en het MER voor drinkwaterproductie, dan zal de Stichting Duinbehoud en/of uw provinciale milieufederatie gaarne bereid zijn u daarbij te helpen. U kunt zelf natuurlijk vast beginnen met uw waterverbruik te verminderen.

Met dank aan:

Jolanda Hoogebom, Lourens Loeven en Rick van de Meer, Projectgroep Drinkwater, m.e.r.-cursus 1989/1990, vakgroep Milieukunde, UvA i.s.m. het Department of Biological Sciences, UCW, Aberystwyth.

Pieter Pel is student en Wouter van der Wulp medewerker bij de vakgroep milieukunde van de Universiteit van Amsterdam.